

Arkeologi i Lödöse **Schaktnings- övervakning** vid Skansgatan

Arkeologisk undersökning i form av
schaktningsövervakning av RAÄ Sankt Peder 23,
Inom fastigheten Klostret 6:95
Sankt Peder socken och Lilla Edets kommun
Anton Lazarides
Förvaltningen för kulturutveckling
Rapport 2022:13

Arkeologi i Lödöse

Schaktnings- övervakning

vid Skansgatan

Arkeologisk undersökning i form
av schaktningsövervakning av RAÄ Sankt Peder 23,
Inom fastigheten Klostret 6:95
Sankt Peder socken och Lilla Edets kommun
Anton Lazarides
Förvaltningen för kulturutveckling
Rapport 2022:13



Författare: Anton Lazarides

Omslagsbild: Schaktning tvärs över skansgatan med
Lödöse museum i bakgrunden. Foto: Anna Beckman

Förvaltningen för kulturutveckling

Lödöse museum

Museivägen 1, 441 73 Lödöse

Telefon: 010-441 43 80

Hemsida: www.lodosemuseum.se

Innehållsförteckning

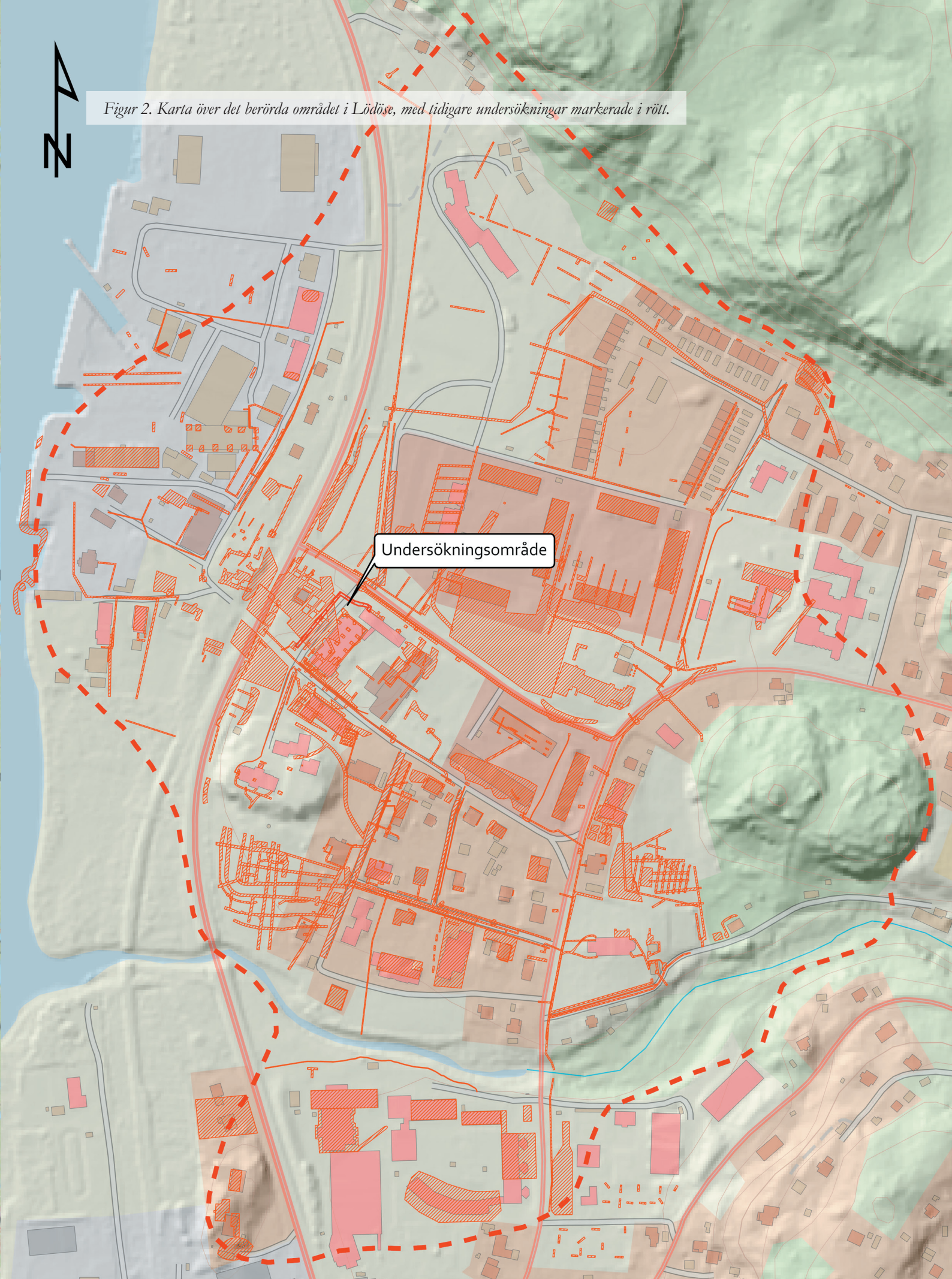
Bakgrund och sammanfattning av resultat	3
Kort historik om Lödöse	4
Arkologisk bakgrund	5
Metod	5
Resultat	7
Slutsats	8
Tekniska och administrativa uppgifter	9

Figur 1. Utsnitt ur GSD-Sverigekartan över Västra Götalands län.





Figur 2. Karta över det berörda området i Lödöse, med tidigare undersökningar markerade i rött.



0 45 90 180 Meter

Bakgrund och sammanfattning av resultat

Lödöse museum/Förvaltningen för kulturutveckling utförde den 17 december 2021 en arkeologisk schaktningsövervakning i samband med att Eltel Networks Infranet AB arbetade med optokabelförläggning inom stadslagret. Personal från Lödöse museum upptäckte att markarbetet skedde utan tillstånd från Länsstyrelsen. Efter samråd med Länsstyrelsen utfördes schaktningsövervakningen under samma dag, vilket begränsade dokumentationsarbetet, inte minst vad gäller

inmätningar med GPS, då denna användes vid annat uppdrag. Arbetet innebar upptagning av en befintlig optobrunn genom grävning av grop för att komma åt befintliga rör, samt schakt i körbana och trottoar, cirka 40 meter. Vid cirka 0,3 meters djup påträffades kulturlager i det avlånga kabelschaktet, vilket visar på vikten av schaktningsövervakningar även där planerat ingrepp håller sig inom befintligt ledningsschakt.



Figur 3. Arbetsbild från undersökningen. Foto: Anna Beckman.

Kort historik om Lödöse

Historien om Lödöse tar vid i mitten av 1000-talet då den första bebyggelsen kunnat beläggas rent arkeologiskt. Staden växte till sig under 1100-tal och det fanns åtminstone tre församlingskyrkor, kungsgård, myntverkstad och en kastal. Under 1200-talet byggdes en borg som fick namnet Lödösehus, ett dominikankonvent och ett hospital. Under denna period, från ungefär 1250 och 1350 var Lödöse som allra störst, med omkring 2000 invånare, ett mycket stort antal för den skandinaviska medeltidens proportioner. Lödöse var under denna period en av Sveriges allra viktigaste städer och den enda porten mot väst i svensk regi. Från mitten av 1300-talet och framåt blev livet svårare för lödöseborna, inte minst under 1400-talet då Sverige hamnade i fejd med de tidigare unionskamraterna Danmark och Norge. År 1473 flyttades staden till Nya Lödöse i nuvarande Gamlestaden i Göteborg på grund av försämrade omständigheter för stadens fortlevnad.

Några anledningar var bland annat att en tull infördes av norrmännen i Bohus mot Lödöse och att staden brändes av norsk-danska unionen. Trots detta stannade många kvar i Gamla Lödöse och fortsatte att bedriva handel. Staden begränsades under denna period till området närmast hamnen och Göta älv. Tiden efter flytten var svår och konfliktdrabbad. Det nordiska sjuårskriget påverkade Lödöse då staden användes som operationsbas för den svenska armén men brändes i samband med detta. Vid slutet av 1500-talet hade socknen reducerats till omkring 100 hushåll. Under en kort period från omkring år 1600 fick staden nytt liv igen då Greve Per Brahe köpte upp marken för att bedriva handel. Lödöse upphörde slutligen att finnas som stad år 1646 när stadsrättigheterna drogs in efter ytterligare bränder och försämrade ekonomiska möjligheter gentemot de nybyggda konkurrenterna Göteborg och Vänersborg.



Figur 4. Rekonstruerad översikt av Lödöse under medeltiden. Illustration: Petter Lönegård.

Arkeologisk bakgrund

Kulturlagren i Lödöse ligger mycket ytligt. Detta beror på att staden flyttades år 1473. Marken odlades därefter och 1400-talets lämningar finns ofta omrörda i matjordslagret. Under detta finns lämningar från sent 1300-tal, det vill säga på ett djup på endast 0,3–0,4 meter. Med anledning av detta berör även mindre ingrepp befintliga kulturlager.

Flera tidigare undersökningar har utförts i området, såsom en schaktningsövervakning 2019 cirka 15 meter åt väst (Lazarides 2020). Där påträffades en äldre markhorisont samt del av den forna norra åarmens utsträckning. Aktuellt område har även undersökts i mer omfattande utsträckning under 1910-talet av Carl af Ugglas som utförde flera undersökningar i Lödöse mellan åren 1916–1921.

Metod

Schaktet grävdes skiktvis ner med hjälp av en grävmaskin med planeringsskopa. Påträffat kulturlager rensades fram för hand. Fortlöpande fotografering skedde under de olika momenten av schaktningsövervakningen.

På grund av undersökningens förutsättningar användes ingen GPS för inmätningar. Samtliga lämningar lämnades kvar under den utplacerade kabeln.



Figur 5. Karta över undersökningsområdet.

0 5 10 20 Meter

Resultat

Inom det cirka 40 meter långa schaktet framkom ett kulturlager av mörk gråbrun sandig silt vid cirka 0,3 meters djup. Inga lämningar togs bort, utan kulturlagret är bevarat under den utplacerade kabeln.

Vid schaktningen för att ta fram optokabelbrunnen var jorden redan mycket omrörd. Platsen har grävts vid många tillfällen. Inget av arkeologiskt intresse påträffades här.



Figur 6. Tydligt kulturlager under den påförda sanden. Foto: Anna Beckman.

Slutsats

Då kulturlager påträffades inom markingreppets omfång visas vikten av schaktningsövervakningar även där planerat ingrepp håller sig inom utsträckningen för befintligt ledningsschakt. Lagskydd enligt 2 kap. Kulturmiljölagen kvarstår för omgivande ej undersökta delar av fornlämningen, inklusive kulturlager under urschaktad nivå.

Alla eventuella nya markingrepp inom fastigheten kräver tillstånd enligt 2 kap kulturmiljölagen. Vid ytterligare ingrepp inom andra delar av fastigheten eller inom samma yta och på större djup anser Förvaltningen för kulturutveckling att vidare arkeologiska insatser behövs.

Lödöse museum

2022-01-19

Referenser

Lazarides, Anton (2020). *Arkeologi i Lödöse*.
Livet före och efter "rosa kiosken". Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning, RAÄ Sankt Peder 23, Klostret 6:95 Sankt Peder socken, Lilla Edets kommun, Förvaltningen för kulturutveckling, Lödöse.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr: 431-55888-2021
KU dnr: KU 2021-01267
Fornlämningsnr: Sankt Peder 23
Län: Västra Götalands län
Kommun: Lilla Edet
Socken: Sankt Peder
Fastighet: Klostret 6:95 och Spetalen 1:47
Ek. karta: 7B 7h
Uppdragsgivare: Lilla Edets kommun
Ansvarig institution: Lödöse museum
Projektledare: Anton Lazarides
Övrig personal: Anna Beckman
Fältarbetstid: 2021-12-17
Arkeologtimmar: 4
Arkiv: Dokumentationsmaterial förvaras på Lödöse museum.

